

Лілія Романишин

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ РУХ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАПРИКІНЦІ XX – ПОЧАТОК XXI СТ.: ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано праці українських науковців, присвячені питанню Українського жіночого руху кінця XX – початку XXI століття.

Ключові слова: жіночий рух, жіночі організації, ґендер, національне відродження.

Кінець XX ст. – початок XXI ст. характеризується доленосним історичним, політичним та міжнародно-правовим утвердженням незалежності України. У контексті цих подій активізувався процес напруженого пошуку національної ідентичності, найважливіше місце в якому посіла історія. Відтворення історії України, широко репрезентоване у численних роботах, вимагало від істориків сучасності переосмислення багатьох традиційних схем, залучення до історичного вивчення нових об'єктів, які до цього часу не вивчались. Одним з таких малодосліджених об'єктів є жіноче питання, що замовчувалось упродовж радянської доби.

Тривалий час в Україні нічого не було відомо про ґендерні дослідження. Це пояснюється негативним ставленням офіційної радянської ідеології до фемінізму, з котрим тісно пов'язана ґендерна проблематика. Однак, в умовах становлення нової демократичної України з'являються ґрунтовні дослідження феміністичного руху загалом та спроби осмислення жіночого питання у різних галузях життєдіяльності (політична, наукова, суспільна та громадська діяльність) зокрема.

Значення і роль українок в історичному процесі намагається висвітлити Олесь Козуля у своїй праці “Жінки в історії України”, де показує їх не тільки в ролі матері, дружини, берегині, а й висвітлює жінок як талановитих політиків, громадсько-культурних діячів на прикладі видатних представниць Київської Русі, часів козаччини, революційної доби, періоду національно-визвольних змагань. Дослідник прагне донести до сучасників, що на кожному історичному етапі жінки реалізовували себе, беручи участь у політичному та культурному житті, ставали носіями духовних традицій, утверджували самобутню культуру України-Русі. Крім того автор показує українську жінку як активного члена соціуму.

Подібним дослідженням є праця вченого-історика з діаспори Івана Кузевича-Березовського “Жінка і держава”, яке українською мовою було передруковано з американського видання у 1994 р. Головним завданням для автора було розкрити роль жінки у формуванні нації і створенні власної держави, адже титанічний вклад славних українських дочок у розвиток Батьківщини, на думку автора, знайшов більшу пошану за кордоном, аніж на Україні. Праця І. Кузевича-Березовського є спробою об'єктивно, шляхом залучення джерел та архівних матеріалів, праць зарубіжних істориків і дослідників висвітлити роль української жінки як державного і політичного діяча, показати її внесок у формування нації і створення Української держави [1].

Ще однією засадничою працею є розвідка О. Лугового “Визначне жіноцтво України: Історичні життєписи”, яка вперше побачила світ у канадському місті Торонто 1942 року. Це своєрідний літопис життя і діяльності найвизначніших жінок України від княжих часів і до перших десятиліть XX століття. Книга охоплює понад двісті персоналій, серед яких імена княгині Ольги, Анни Ярославни – королеви французької, Ганни Орликової, Домініки Огієнкової, Ольги Петлюри та інших відомих жінок, що залишили слід в історії Української держави загалом та жіночого руху зокрема. Окремий розділ праці присвячено українському жіноцтву на Американському континенті [2].

Проблеми історії становлення українського жіночого руху знайшли відображення на сторінках монографічного дослідження представниці української діаспори, професора історичних наук, керівника дослідницької програми в Національному фонді Підтримки гуманітарних наук у Вашингтоні, члена Української вільної академії наук Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка та Міжнародної асоціації українців, заступниці голови організації “Союз українок Америки” Марти Богачевської-Хом’як “Білим по білому: Жінки у громадському житті України, 1884–1934”, україномовний варіант якого вийшов друком у 1995 році. Монографія охоплює історію жіночого руху всієї території України, а саме: українське жіноцтво і жіночий рух в Російській імперії, в Австрійській імперії, їхня роль у національно-визвольних змаганнях, суспільна позиція західних українок у міжвоєнні часи, жінки радянської України, вплив міжнародного фемінізму на жіночий рух в нашій державі. На основі аналізу широкого кола джерел та літератури дослідниця робить висновок, що умови життя жінок України, які проживали в різних її регіонах були неоднорідними, що диктувалося внутрішньою політикою державних режимів, географічними, суспільними й релігійними взаєминами. Марта Богачевська-Хом’як висвітлює діяльність різноманітних жіночих організацій на всій території України та підкреслює, що характерною рисою цих угруповань була фактична незацікавленість самою ідеєю фемінізму і “жіночими питаннями” [3].

Ще одним вагомим доробком є праця цієї ж дослідниці “Дума України – жіночого роду”, що є прикладом бачення історії України крізь призму жіночого руху. М. Богачевська вважає, що, з точки зору наукової об’єктивності, найпоширенішим є висвітлення взаємозв’язку між фемінізмом і націоналізмом, оскільки мета фемінізму та націоналізму одна – здобуття прав людини. Автор пропонує цілісне бачення динаміки розвитку жіночого руху, визначає і аналізує його регіональні особливості. Об’єктом дослідження М. Богачевської став радянський період історії України, а саме становище жінки у тоталітарній системі. Відомо, що ще у 30-х роках в СРСР було проголошено остаточне вирішення жіночого питання, досягнення повної рівноправності. Автор лише поверхнево узагальнює цей період, акцентуючи увагу на нищенні жіночої особистості у час колективізації, а також голоду 30-х років.

Монографія Людмили Смоляр “Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XIX – поч. XX ст. Сторінки історії”, яка була опублікована в Одесі 1998 р., є комплексним дослідженням жіночого руху зазначеного регіону в історичному та соціокультурному аспектах. Аналіз історії жіночого руху здійснюється у рамках гендерної концепції, в проекції на всесвітній жіночий рух. Історія жіночого руху в Україні підтверджена численними архівними матеріалами, які дозволяють визначити його основні течії, констатувати етапи розвитку та діяльності жіночих товариств. На відміну від М. Богачевської-Хом’як, Л. Смоляр зазначає, що жіночий рух, як рух за емансипацію і як соціальне явище виникає вже в середині XIX ст., в період швидкого розвитку та масового застосування жіночої праці. Дослідниця відмічає, що на початку XX століття виникають організації нового типу – жіночі клуби, які керувалися суто феміністичними цілями. Також автор акцентує свою увагу на боротьбі жінок за професійні права. Таким чином Л. Смоляр робить висновок, що усвідомлення учасницями жіночого руху Наддніпрянської України пріоритету боротьби за людські права і свободи поєднувалось з прагненням реалізації жіночих прав. Також дослідниця акцентує увагу на тому, що соціальна диференціація українського суспільства значною мірою визначала цільові орієнтації діяльності тих чи інших жіночих організацій [4].

У книзі “Самореалізація жінок та відродження жіночого руху в Україні” Л. Смоляр здійснила аналіз сучасного стану розвитку жіночого руху в Україні. У своєму дослідженні авторка підкреслює низький рівень жіночої свідомості в сучасному суспільстві, побутування викривлених уявлень стосовно ідей фемінізму та глибоку закоренілість традиційних стереотипів [5].

Чільне місце серед наукового доробку Л. Смоляр займає наукова праця “Жіночі студії в Україні: жінка в історії та сьогодні” (за ред. Л. Смоляр), яка є вагомим здобутком Одеського наукового центру жіночих досліджень та української історіографії [6].

Жіноча проблематика займає вагомe місце в працях провідної сучасної дослідниці Оксани Маланчук-Рибак. Зокрема у її монографії “Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях XIX – першої третини XX ст.: типологія і європейський культурно-історичний контекст” на основі широкого кола архівних джерел, публіцистики та фахової наукової літератури представлено типологічну ідентифікацію розвитку ідеології жіночого руху на західноукраїнських землях у XIX – першій третині XX ст.; здійснено аналіз європейського контексту еволюційної трансформації ідеї емансипації жінки у структуровану ідеологію фемінізму. Особливу увагу авторка зосередила на характеристиці основних дискурсів ідеології західноукраїнського жіночого руху, зокрема вона акцентує на з’ясуванні особливостей усіх типів фемінізму [7].

Дослідженням проблем українського жіноцтва займається відома львівська дослідниця Оксана Кісь, яка у своїй праці “Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX ст.)” простежує розвиток жіночих студій в Україні. Названа монографія – перше в Україні комплексне історико-етнологічне дослідження становища жінок у середовищі українського селянства, здійснене на засадах гендерного підходу. Книга знайомить з основними етапами становлення феміністської парадигми в соціальній та культурній антропології, а також розкриває генезу та сучасні тенденції розвитку жіночих студій в українському народознавстві. Авторка висвітлює правовий, соціально-демографічний та світоглядний контекст життя української селянки, аналізує джерела і зміст традиційного стереотипу фемінності. Написана на основі різноманітних джерел (етнографічних і фольклорних матеріалів, історичних документів, законодавчих актів, статистично-демографічних відомостей тощо) книга дозволяє скласти цілісне уявлення про буденне життя української селянки у другій половині XIX – на початку XX ст. [8]. Продовжує проблему жінки в історії української культури другої половини XX століття у своєму дисертаційному дослідженні “Жінки в історії української культури другої половини XX століття” українська письменниця, журналіст, історик, професор кафедри історії слов’ян Донецького національного університету О. В. Стяжкіна.

Значне місце жіноча проблематика займає в працях Т. Мельник, Н. Ковалішиної [9; 10, с. 260–268].

Найповніше проблеми жіноцтва висвітлено у міжвідомчому науковому збірнику “Жінка в Україні. Президенту України, Верховній Раді України, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників”, який вміщує велику кількість теоретичного матеріалу та статистичних відомостей що стосуються історії жіночого руху, місця і ролі жінки у сучасному суспільстві. Ця колективна праця дає змогу осмислити процес державотворення на сучасному етапі та місце жінки в цьому процесі, продукує здійснення державної політики щодо поліпшення становища жінок та запровадження механізму її реалізації [11].

Варто зазначити, що великий інтерес серед дослідників викликали I-й та II-й Всеукраїнські конгреси жінок (1998 та 2001 рр.). Результати роботи конгресів знайшли своє відображення у наукових працях, серед яких варто виокремити дослідження О. Мельник, Н. Чухим [12, с. 7; 13, с. 46–53]. Дослідники висвітлюють реальне становище української жінки в сучасному суспільстві, окреслюють спектр проблем, які непокоять жіноцтво незалежної України.

Значним внеском у дослідженні українського жіночого руху, з’ясуванні місця і ролі жінки в усіх сферах життєдіяльності стали наукові та науково-практичні конференції, цінність яких полягає у матеріалах, опублікованих як результат їх проведення. Ці публікації досить об’єктивно висвітлюють проблеми українських жінок зокрема й жіночого руху загалом [14–17].

Правова незахищеність жінок, невирішеність питання входження їх у політичні структури нашої держави, неоднозначна ситуація із працевлаштуванням спричинили виникнення великої кількості публікацій, присвячених проблемам соціально-економічного та правового становища жінки в суспільстві, а також проблемам визначення факторів, що спричинили такий стан речей [18–19; 20, с. 41–42].

Оглядом проблем та перспектив участі українського жіноцтва в політичному житті приділяють увагу у своїх працях І. Грабовська, В. Костецький, В. Зленко, Л. Лобанова, А. Комарова, М. Орлик, Р. Губань та ін. [21, с. 54–59; 22, с. 6; 23, с. 92–97; 24, с. 98–103; 25, с. 25–53; 26, с. 114–116; 27, с. 71–79]. Усі вони констатують наявність низки перешкод для політичної кар'єри українок, применшення їхньої ролі в державотворенні.

Незважаючи на загальноприйняті традиційні тенденції, з потребою залучення жінок до державотворчого процесу в Україні погоджуються і чоловіки-політики. Так М. Ф. Головатий зазначив, що в сучасній Україні жінок-політиків, жінок-лідерів державного загальнонаціонального рівня все ж мало, а як показали результати діяльності відомих вже жінок-політиків, стає зрозумілим, що є гостра потреба у використанні інтелектуально-організаційного потенціалу представниць слабкої статі [28].

Жіноча проблематика знайшла висвітлення у багатьох дисертаційних дослідженнях. Зокрема, громадсько-культурницькій діяльності присвячене дисертаційне дослідження Н. М. Дармограй [29]. Проблема жінки в економічному, політичному, соціальному та правовому аспектах (1980–2001) у своїй праці розглядає А. І. Лисенко [30]. Окремо слід відзначити дисертаційне дослідження О. Б. Ярош, присвячене дослідженню жіночих об'єднань України та їх ролі у державотворенні кінця ХХ ст. [31].

Безпосередньою джерельною базою є джерела законодавчого характеру, які інформують про регулювання майнових, цивільно-правових, сімейних відносин, про право на працю.

Основні права та свободи громадян України загалом, й жінок зокрема, містяться в Основному законі України – Конституції [32]. Варто зазначити, що відповідно до Конституційних положень побудоване усе законодавство України, яке регулює відносини чоловіків і жінок в усіх сферах суспільного життя.

Родинно-шлюбні відносини регулюються кодексом про сім'ю та шлюб України [33], де зазначається, що жінка та чоловік мають рівні права і обов'язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім'ї.

Питання захисту прав жінок, зайнятих суспільною працею, в Україні є достатньо гострою проблемою. Недоліки в організації праці жінок, охорони їхнього здоров'я та соціально-побутові умов ускладнюють життя та позначаються на їхньому здоров'ї. Законодавчий акт, який регулює трудові відносини – Кодекс законів про працю України [34].

Надзвичайно важливою складовою системи правового регулювання суспільних відносин є захист жінки кримінальним законодавством, а саме Кримінальним кодексом України [35], де передбачено низку норм, в яких прослідковується залежність правової регламентації за ознакою статі. Однак, варто зазначити, що національне законодавство, недостатньо успішно виконує вимогу Конвенції про припинення всіх видів торгівлі жінками, що є надзвичайно болючим питанням для українського суспільства й міжнародного іміджу нашої держави.

Не може не тішити той факт, що цивільне законодавство надає жінкам і чоловікам однакову громадську правоздатність й рівні можливості її реалізації, забезпечує рівні права при укладанні договорів і управлінні майном, а також рівноправність у суді та інших інстанціях. У цивільному законодавстві відсутні дискримінаційні норми щодо жінок, а розділ суб'єктів цивільно-правових відносин юридичних і фізичних осіб констатує автономне зрівняння жінок у правах і обов'язках із чоловіками [36].

Значну цінність для вивчення жіночого питання становлять постанови Верховної Ради й Кабінету Міністрів України. Важливою є постанова Верховної Ради України “Про декларацію про загальні заходи державної політики України стосовно сім'ї та жінок” [37,

с. 11–12]; Постанова Кабінету Міністрів України “Про довгострокову програму поліпшення становища жінок, сім’ї, охорони материнства і дитинства” [38, с. 163–175]; “Про програму запобігання торгівлі жінками та дітьми” [39, с. 34–37]; Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження важких робіт із шкідливими умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок” [40, с. 327–347]. Адже саме ці документи репрезентують позицію держави стосовно жінок, декларують їхні права та свободи, відстоюють позицію.

Уваги заслуговують рекомендації учасників парламентських слухань щодо реалізації в Україні положень Конвенції ООН “Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок” [41, с. 3].

Важливе значення мають також міжнародні акти, які спрямовані на ліквідацію дискримінації щодо жінок. Серед таких – Конвенція про політичні права жінок, про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацію проституції третіми особами, а також Конвенції Міжнародної організації праці про використання праці жінок на підземних роботах, про рівноправну оплату чоловічої і жіночої робочої сили за рівноцінну працю, про захист материнства. Ці документи містяться у збірнику “Права людини: основні міжнародно-правові документи” [42]. Тут зібрані тексти основних міжнародно-правових актів, що регулюють співробітництво світових держав, спрямоване на захист прав людини, до якого після розпаду СРСР долучилася Україна. У збірнику наведено відомості про підписання і ратифікацію Україною ряду багатосторонніх документів, включених до збірника.

Певним внеском у висвітленні Українського жіночого руху загалом та жіночого питання у різних його аспектах є праці авторки даного дослідження, опубліковані протягом 2006–2012 рр. [43].

У дослідженні жіночого питання важливими є документи громадських організацій (програмні заяви, матеріали з’їздів, конференцій, рішення керівних органів, поточні архіви тощо), у яких відображено кількісний та соціальний склад вказаних організацій, окреслено мету, завдання, права та обов’язки членів, визначено структуру, форми і методи їх роботи.

Різноманітні аспекти розвитку українського жіночого руху розкривають архівні документи радянської доби, серед яких протоколи засідань Комісії Верховної Ради Української РСР у справах жінок, охорони сім’ї, материнства і дитинства, плани, роботи, програми поліпшення становища жінок, сім’ї, охорони материнства і дитинства, звернення, розпорядження, інформаційні звіти, матеріали засідань Президії Верховної Ради України (Ф. Р–1 № 20988, Ф. Р–1 О–22 № 2101, Ф. Р–1 О–22 № 2102), що містяться у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України у м. Київ. Саме в цих документах знаходимо втілення багатьох ідей українських феміністок початку ХХ століття, а також витоки більшості напрямків роботи сучасних феміністських організацій. В архівах містяться документи про участь у робочій нараді Європейського Регіонального Бюро ВООЗ і у роботі П’ятого Всесвітнього Конгресу жінок з питань здоров’я жінок (Ф. Р–1 О–22 № 2103), матеріали I Всеукраїнського з’їзду солдатських матерів, доповідь Президента України на VI Конгресі Світових Федерацій жіночих організацій (Ф. 5233 О–1 Спр. 77), листування з міністерствами і громадськими організаціями з питань, що стосуються роботи Комісії Верховної Ради України у справах жінок, охорони сім’ї, материнства і дитинства, звіт Міністерства статистики України щодо жіночого питання (Ф. 1, О–22, Спр. 2111). Документи, які виходили у вигляді постанов ЦК КПРС і ЦК КПУ, комісій ЦК, пленумів, конференцій, наказів Міністерств та відомств; виступи керівників держави, Комітету радянських жінок, Національної Ради жінок УРСР. Значну кількість таких матеріалів (довідок, розпоряджень щодо роботи з жінками, інформаційних звітів) накопичено у Центральному державному архіві громадських об’єднань у м. Київ (фонди Центрального комітету Комуністичної партії України, Республіканського Комітету радянських жінок).

Проблема жіноцтва на часі є дуже актуальна і поширена у всіх засобах інформації. Окремо варто відзначити періодичну пресу, а також видання безпосередньо жіночих

організацій, де максимально об'єктивно і повно висвітлюється жіноче питання в усіх галузях життєдіяльності. Це, зокрема, такі як “Я, ти, ми” під егідою жіночої організації “Спілка жінок України”, “Жіночий світ”, започатковане Всеукраїнське жіноче товариство ім. О. Теліги, “Вісник Ліги українських жінок” (Всеукраїнська ліга українських жінок), “La Strada-Ukraine” (“Ла Страда-Україна”), “Доктор” (“Жіноча Громада”), “Українка” (Союз українок), “Жінка Придніпров'я” (“Дія”), “Жінки України” (Всеукраїнська асоціація жінок підприємців) та інші.

Досліджувана проблематика досить широко репрезентується у матеріалах сайтів мережі Інтернет – порівняно новий тип джерела, який з'явився на території України, починаючи з 1990-х рр. ХХ ст. Важливою позитивною характеристикою цих джерел є їхня оперативність. Інтернет-сайти поділяються на 2 типи: офіційні і неофіційні. Офіційні сайти є довготривалими, а неофіційні – мінливими й містять в деякій мірі суб'єктивну інформацію. Однак, незважаючи на певні недоліки, матеріали Інтернет-сайтів є важливим джерелом, що дає доступ до інформації, яку, зазвичай, неможливо отримати іншим шляхом.

Таким чином, історіографічний аналіз джерельної та літературної бази дає можливість констатувати, що питання українського жіночого руху є неновим і добре дослідженим, проте ще потребує комплексного аналізу розвитку жіночого руху у період незалежності України.

Список використаних джерел

1. Кузевич-Березовський І. Жінка і держава / І. Кузевич-Березовський. – Львів: Видавництво “Світ”, 1994. – 285 с. 2. Луговий О. Визначне жіноцтво України: Історичні життєписи / О. Луговий. – К.: “Дніпро”, 1994. – 335 с. 3. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: Жінки у громадському житті України 1884–1939 / М. Богачевська-Хом'як. – К.: Либідь, 1995. – 424 с. 4. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XIX – поч. ХХ ст. Сторінки історії / Л. Смоляр. – Одеса: Астропринт, 1998. – 408 с. 5. Смоляр Л. Самореалізація жінок та відродження жіночого руху в Україні / Л. Смоляр. – К., 1993. – 255 с. 6. Смоляр Л. Жіночі студії України. Жінка в історії та сьогоденні / Л. О. Смоляр, В. Я. Галаган, І. Г. Калиновська та ін. – О.: АстроПринт, 1999. – 440 с. 7. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях XIX – першої третини ХХ ст.: типологія і європейський культурно-історичний контекст: Монографія / О. Маланчук-Рибак. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2006. – 500 с. 8. Кись О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок ХХ ст.) / О. Кись. – Львів, Інститут народознавства НАН України, 2012. – 287 с. 9. Мельник Т. Гендерна політика в Україні / Т. М. Мельник. – К., 1999. – 92 с. 10. Ковалішина Н. Жіночий рух України – важливий чинник розбудови громадянського суспільства / Н. Ковалішина // ВУАДУ. – 2001. – № 2. – Частина 2. – С. 260–268. 11. Жінка в Україні. Президенти України, Верховній Раді України, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників. Міжвідомчий науковий збірник / За редакцією А. І. Комарової, І. Є. Голубевої, В. П. Пустовойтенки, С. Р. Станік, Н. І. Карпачової, В. І. Цибуха, Т. В. Мотренка, В. І. Лугового, С. В. Ківалова, О. А. Устенка, В. В. Костицького. – Київ, 2001. – Том 23. – 648 с. 12. Мельник О. Жінки за майбутнє, але без майбутнього: Другий Всеукраїнський конгрес жінок – чи допоможе він підвищити статус жінок в суспільстві / О. Мельник // Українська газета. – 2001. – 13 грудня. – С. 7. 13. Чухим Н. Пекін мінус шість: II Всеукраїнський конгрес жінок / Н. Чухим // Контекст. – 2001. – № 10. – С. 46–53. 14. Жінки України: сучасний статус і перспективи: Міжнародна науково-практична конференція Одеса, 20–24 червня 1995 р.: Матеріали конференції / Г. І. Терещенко та ін. (ред); Спілка жінок України; НДІ “Проблем людини”. – К., 1995. – 144 с. 15. Жінка і демократія: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Донецьк, 25–27 вересня 1997 р. / Л. А. Горюва (відп. ред.); НАН України. Інститут економіки і промисловості. – Донецьк, 1999. – 200 с. 16. Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність та майбутнє: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 3–4 грудня 1999 р. – К., 1999. – 282 с. 17. Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність та майбутнє: Матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 5–6 липня 2002 р. – К., 2002. – 352 с. 18. Реалізація політики щодо становища жінок: Інформаційно-методичний вісник. – К., 1998. – Випуск 1. – 50 с. 19. Проблема розвитку демократії та забезпечення рівних прав жінок і чоловіків в Україні трансформаційного періоду. Наукова доповідь. – К., 1997. – 167 с. 20. Костецький В. Соціально-економічна визначеність правового статусу жінки (рівність чи рівноправність) / В. Костецький // Право України. – 1996. – №1. – С. 41–42. 21. Грабовська І. Проблеми та перспективи жінки в сучасній українській політиці / І. Грабовська // Сучасність. – 2001. – №6. – С. 54–59. 22. Костицький В. Жінка в політиці: рівність чи рівноправність? / В. Костицький // Голос України. – 1996. – Червень (№6). – С. 6. 23. Зленко В. Потісність політична еліто! / В. Зленко // Віче. – 1994. – №3. С. 92–97. 24. Лобанова Л. У демократії обличчя не жіноче? / Л. С. Лобанова // Віче. – 1994. – №3. – С. 98–103. 25. Комарова А. Жінка і права держава, демократичне суспільство в Україні: методологія, теорія і практика / А. І. Комарова // Жінка в Україні. – Т. 23. – Київ, 2001. – С. 25–53. 26. Орлик М. Проблема доступу жінок до політичної влади, інтеграції їх в інші владні структури / М. А. Орлик // Жінка в Україні. – Т. 23. – Київ, 2001. – С. 114–116. 27. Губань Р. Українська жінка в політиці і суспільстві у світовому контексті: перспективи на майбутнє / Р. В. Губань // Жінка в Україні. – Т. 23. – Київ, 2001. – С. 71–79. 28. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи: (Кол. моногр.) / Г. В. Щокін, М. В. Попович, М. С. Карамзін та інші; за ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого; авт. передм. Л. М. Кравчук. – К.: МАУП, 2000. – 384 с. 29. Дармограй Н. Жіночі об'єднання в Україні та їх громадсько-культурницька діяльність (90-і роки ХХ ст.): Дис... канд. іст. наук / Н. М. Дармограй / Київський державний університет культури і мистецтва. – К., 1998. – 153 с. 30. Лисенко А. Жіночий рух в Україні: економічний, політичний, соціальний та правовий аспекти (1980–2001): Дис. ... канд. іст. наук / А. І. Лисенко / Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси, 2004. – 157 с. 31. Ярош О. Жіночі об'єднання України як суб'єкти державотворення кінця ХХ століття: Дис. ... канд. політ. наук / О. Б. Ярош / Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – 195 с. 32. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Преса України, 1997. 33. Сімейний кодекс України. Прийнятий 10 січня 2002 р. – К.: Істина, 2002. – 72 с. 34.

Кодекс Законів про Працю України: Офіційний текст. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 352 с. 35. *Кримінальний кодекс України: офіційний текст.* – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 352 с. 36. *Цивільний кодекс України.* – К.: ЮРІНКОН ІНТЕР, 2003. – 464 с. 37. *Про декларацію про загальні заходи державної політики України стосовно сім'ї та жінок:* Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1999 р., №475–XIV // Офіційний вісник України. – 1999. – №11. – С. 11–12. 38. *Про довгострокову програму поліпшення становища жінок, сім'ї, охорони материнства і дитинства:* Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 1992 р., № 431 // Збірник постанов Уряду України. – 1992. – №8. – С. 163–175. 39. *Про програму запобігання торгівлі жінками та дітьми:* Постанова Кабінету Міністрів України від 25 вересня 1999 року, № 1768 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 49. – С. 34–37. 40. *Про затвердження важких робіт із шкідливими умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок:* Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29 грудня 1993 року, № 256 // Бюл. законодавства і юридичної практики України. – 1999. – № 12. – С. 327–347. 41. *Про рекомендації учасників парламентських слухань щодо реалізації в Україні положень Конвенції ООН “Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок”* // Голос України. – 1995. – 1 вересня. – С. 3. 42. *Права людини: основні міжнародно-правові документи.* – К.: Наукова думка, 1989. – 284 с. 43. *Романишин Л. Жіночий рух України кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст.* / Л. Романишин // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: “Історія”. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – Вип. 1. – С. 91–95; Романишин Л. Гендерна політика в Україні: стан, розвиток та перспективи / Л. Романишин // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: “Історія”. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – Вип. 2. – С. 93–96; Романишин Л. Жінка в освіті, науці та культурі України / Л. Романишин // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: “Історія”. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – Вип. 3. – С. 80–84; Романишин Л. Жінка в державотворенні України в умовах незалежності / Л. Романишин // На перехрестях світової науки / Матеріали III Міжнародної наукової конференції “Вікно в європейську науку”. – Чернівці: “Прут”, 2006. – С. 308–310; Романишин Л. Суспільно-політична та соціально-економічна діяльність жінок в Україні (кінець 80-х–90-і рр. ХХ ст.) / Л. Романишин // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: “Історія”. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – Вип. 1. – С. 122–127; Романишин Л. Діяльність жіночих організацій в контексті національного відродження кінець 80-х – початок 90-х років ХХ ст. / Л. Романишин // Матеріали III Міжнародної наукової конференції “Ціннісно-смісловий вимір буття українського суспільства і перспективи українського націоналізму”. – Івано-Франківськ. – 2007. – С. 531–540; Романишин Л. Політична діяльність жінок в Україні (кінець 80-х–90-і рр. ХХ ст.) / Л. Романишин // Збірник наукових праць науково-дослідного інституту українознавства. – Т. XIX. – Київ, 2008. – Вип. 1. – С. 67–76; Романишин Л. Ярослава Стецько: життя і діяльність / Л. Романишин // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: “Історія”. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – Вип. 2. // Українська історична біографістика: забуте і невідоме / За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. – Ч. 2. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – С. 218–223; Романишин Л. Репрезентація українських жіночих організацій в міжнародному жіночому русі / Л. Романишин // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. проф. Л. М. Алексієвця. – Вип. 2. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – С. 230–238; Романишин Л. Правові механізми забезпечення гендерної рівності в Україні (кінець 80-х–2000-і рр.) / Л. Романишин // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: “Історія”. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – Вип. 3. – С. 170–178; Романишин Л. Український жіночий рух в контексті національного відродження наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. / Л. Романишин // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. проф. Л. М. Алексієвця. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – Вип. 5. У 2 ч.: Україна–Європа–Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку / Міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М. М. Алексієвця. – Ч. 1. – С. 345–351; Романишин Л. Міжнародна діяльність українських жіночих організацій (ХХ – початок ХХІ ст.) / Л. Романишин // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. проф. Л. М. Алексієвця. – Вип. 9: Україна–Європа–Світ: творимо історію РАЗОМ. Присвячується Євро–2012. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С. 345–350.

Лилия Романишин

УКРАИНСКОЕ ЖЕНСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ВОЗРОЖДЕНИЯ В КОНЦЕ ХХ – НАЧАЛЕ ХХІ В.: ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ

В статье проанализированы труды украинских научных работников, посвященные вопросу Украинского женского движения конца ХХ – начале ХХІ века.

Ключевые слова: женское движение, женские организации, гендер, национальное возрождение.

Liliya Romanyshyn

UKRAINIAN WOMEN'S MOVEMENT IN THE CONTEXT OF THE NATIONAL REVIVAL AT THE END OF THE 20TH – BEGINNING OF THE 21ST CENTURY: HISTORIOGRAPHY OF PROBLEM

The paper presents the analysis of the Ukrainian researchers' works dedicated to the problem of the Ukrainian Women's Movement in the end of the 20th – beginning of the 21st century.

Key words: Women's Movement, women organisations, gender, National Revival.